
Književna poročila

Priloženi kartogram Fr. Sterleta ni ne edina in ne najpopolnejša karta, kakor beremo na str. 18. V tem oziru se dela krivica pač marsikateremu opisovalcu Cerkniškega jezera, predvsem pa Žirovniku in Gavazziju. Karta (1 : 40.000) je neokusno preobložena z navlako pojasnjujočih legend prav po vzgledu kart iz srednjega veka. Geodetsko-kubistična voglatost vseh črt na njej, ne samo zemljiških, ampak tudi prometnih in rečnih, pa je njena druga nenavadnost. — Važna Mala Ponikva izpod Danskega ključa sploh ni vrisana. Stržen od Male Ponikve do Rakovskega mostka je v navadni sušni dobi brez tekoče vode. Vkljub temu je bil doslej še na vseh kartah označen kakor vsak stalen vodotok. Da ne bo nepravilnih predstav, ga je torej treba z odcepki vred vértavati s prekinjeno črto. Ušiva loka nima bruhalnika, pač pa slaboten, stalen studenec. Samotni hribček južno od Cerknice ni Svinja, ampak Sinja gorica, pa Drvoséč ne Drvošec.

Med 75 strani besedila je vloženih kar 24 ličnih fotografskih posnetkov. Kakor je to sicer najboljši del knjige, moramo na žalost tudi tu ugovarjati. V slikah so namreč predstavljene samo točke, ki ležijo v trikotu med Cerknico, jezersko Gorico in Škocijanom, torej iz kraja, ki nam je deloma najbližji, deloma pa — na oni strani težko prestopne državne meje. Iz oddaljenega jezerskega vzglavja, ki je tudi v besedilu prav skopo obdelano, pa ni nobene slike. Kje so ostali divni obrhi v svojih zagatnih dolinah, kje je ves Zadnji kraj, ki je iz njega še vsak obiskovalec odnesel toliko vtisov romantičnega doživetja? Tudi o Suho-dólici ni sledu ne na karti ne med slikami.

Za vodiča obiskovalcem cerkniškega kraja knjige ne moremo priporočati, ker bi jim povzročala večjidel same zmede. Če je pisatelj imel pred očmi ta namen, bi bil pač moral preštudirati način in ustroj Baedekerja in Badjura.

Jože Rus.

Ivan Cankar, Il servo Bortolo e il suo diritto. Traduzione dallo sloveno di J. Regent e G. Sussek. Trieste, Casa editrice «Parnaso». S pisateljevo sliko in uvodom.

Kakor da so se vrata stoletne ječe odprla pred naroda velikim Sinom in je ta s «Hlapcem Jernejem» stopil samozavestno pred široki kulturni svet, da za svojo grešno, a trpečo «šentflorijansko dolino», za svoje slovensko ljudstvo, zahteva pravice in življenja! Za političnimi verigami se po vojni rušijo tudi kulturni lanci, v katere sta nas skozi stoletja vklepala vsenemški imperializem in njegov vernovdani služabnik, nemški ustvarjajoči duh kot nosilec in oznanjevalec neizprosne germanizacije sveta in človeka v njem. Slovenec, ki ga je Avstrija za popotovanje v svet skrbno odevala na zunaj v mačehovsko uniformo avstrijskega državljanstva in ga je kulturni zapad, z malimi izjemami, v istini tudi zrl v luči avstrijskega nemštva, je v jugoslovanski državnosti našel najnaravnejšo in najprimernejšo pot za uveljavljanje svojega etniškega in kulturnega bistva ne samo v slovanskem Vzhodu, kar se je godilo že od časov Prešerna, ampak tudi v zapadno Evropo, med razne razrastke romanskega plemena.

Najkrajša in iz geografskih ter nekaterih političnih razlogov najuspešnejša pot, po kateri naj jugoslovanska kultura in jugoslovanska umetnost stopita pred kulturni forum zapadnoevropskih narodov, vodi naravno edinole skozi Italijo. Cesar ne bosta zmogla meč ne nasilje, to more po vztrajnem in premišljenem delu doseči človeški duh. Duševnost našega najbližjega Zapada, ki vidi in čuti na Balkanu edinole «Balkanca-barbara», se mora ob čistih in lepih virih jugoslovanske umetnosti, ob ustvarjajočem delu jugoslovanskega duha prepričati, da politično suženjstvo ni moglo pomeniti in ne pomeni nikdar istočasno marazma duše, da je duh prost in ustvarja svobodno po večnih in neizpremenljivih zakonih

Književna poročila

narave, da se kultura naroda ne more, ne dá pravilno oceniti in meriti po obsegu in starosti, ampak edinole po vsebini ter njenem napredku. Iz teh razlogov moramo Jugoslovani, mi Slovenci še posebno, biti hvaležni prevajalcema I. Regentu in G. Susseku in tudi tržaški založbi «Parnaso», ki je v svoji prevodni knjižnici «Collezione di letterature slave» poslala kot prvi svoj prevod Cankarjevega «Hlapca Jerneja» v svet!

Prehajajoč na nagibe, ki so vodili prevajatelja pri izberi prvega teksta iz obilne umetniške produkcije Ivana Cankarja, da bi našega mojstra-pripovednika primerno in tudi uspešno predstavila italijanskemu občinstvu, kritiki in bralcem, moramo pritrditi pravilnosti njunega stališča, ki ga označata z besedami: «Esso (Hlapec Jernej) appartiene ai suoi scritti sociali, che riguardano problemi ed aspirazioni comuni a tutti gli uomini.» V času težkih socialnih bojov, ki jih preživlja dandanes vsa Evropa, povojno Italijo pretresajo ti sunki posebno močno in vidno, bo našla ta knjiga skoro gotovo povsod svoj primeren odmev, bodisi v tem ali onem zmislu, ker je duševnost današnjega človeka vsled krivic in nasilja sodobnega kapitalizma tako zorana in dojemljiva za uporno seme Cankarjeve besede, kakor pravita tudi sama prevajalca: «Il patrimonio ch'egli ha lasciato alla letteratura slovena, non deve rimanere nascosto agli Italiani: e non devono rimanere nascoste agli infelici ed agli sventurati le opere del loro grande poeta, del loro grande scrittore.»

Tudi je Ivan Cankar v «Hlapcu Jerneju» vkljub žarkoviti subjektivnosti, ki ga je vodila skorajda pri vsem njegovem umetniškem delu tja do zadnjih let, v največji meri umerjen, objektivni do samega predmeta. Nekako od strani ga ogleduje («To povest vam pripovedujem, kakor se je po resnici vršila z vsemi svojimi nekrščanskimi krivicami in z vso svojo veliko žalostjo.»), kritično ga analizira, trpi ž njim in ga z mojstrsko besedno plastiko oblikuje do poslednjih črt dramatične razgibanosti. Zato more ta knjiga, rešena subjektivnih primesi, izvirajočih iz Cankarjevega razmerja kot umetnika in človeka do njegovih sodobnikov, oproščena satiričnega biča njegove umetniške in etične bojovite čudi, najti tudi v tuji obleki, med tujimi ljudmi neposredno in globoko razumevanje.

Kakšno pa je razmerje prevajalcev do umetnika? O njem se poučimo že v uvodu (Prefazione), ki v kratkih, jedrnatih potezah govori o pisatelju, njegovem življenju in delu med slovenskim ljudstvom. Naj navedemo v boljše razumevanje še par citatov iz njega: «La sua vitta è stata il calvario d'un grande scrittore, che volle essere sempre se stesso, senza mai piegarsi al dio denaro, nè ai gusti dei lettori?» — «Giunto al bivio del benessere materiale, che gli chiedeva il sacrificio della sua indipendente personalità, e dell'aspra quotidiana lotta contro gli spiriti l'igi alla tradizione e schivi da ogni fatica intellettuale, che volesse significare vita vera, non esitò: scelse la seconda via, piena di spine, ma gloriosa; come tutti gli uomini veramente grandi.» — «Ma non è opera solo demolitrice la sua: in mezzo ai colpi ch'egli mena alla società, c'è la speranza e la fede; non ostante che tutte le sue opere ci facciano assistere al trionfo del malvagio e alla sconfitta del buono e del giusto.»

V luči teh lepih, lapidarnih besed vidimo Cankarja, velikega pisatelja, ki stopa iz ozkih mej domovine v vrsto umetnikov svetovnega slovesa, mož, ki so pogledali kakor on globoko v življenje in zajeli v svoja umetniška dela njega pravi in edini zmisel. In po vsej pravici! Zakaj Cankar, ki je videla v njem njegova ozkosrčna, provincijalna «dolina šentflorijanska» edinole zanikača, rušilca svojih starih, čestitljivih tradicij, ne more biti samo mojster besede, mag oblike; kajti, kako naj blešči in te vabi posoda, da jo zopet in zopet jemlješ v roke,

Kronika

če je brez žlahtne vsebine, brez žarkega vina! Kako naj živi beseda, če ni duha v njej, oživljajočega in ustvarjajočega? In ta duh, ki je zrastel v trpljenju in bridkosti, ki je bil morda res tudi subjektiven, vezan samo na eno življenje, je v svojih posledicah — koncem koncev! — vendar in edinole — pozitiven! Tako razumeta Cankarja prevajalca, tako v poslednjih letih tudi domovina in v tej veri — upajmo! — nas bo potrdila tudi tujina, kajti «in mezzo ai colpi, c'è la speranza, c'è la fede!» In to je evangelij samó vélikega sveta in samó vélikih ljudi! Sursum corda!

(Konec prih.) — *Janko Samec.*

KRONIKA

Italijanski prevodi Cankarjevega «Hlapca Jerneja». Zdi se, kakor da se je predvojna miselnost naših sosedov Italijanov z ozirom na nas Slovence v zadnjem času temeljito izpremenila. Vključenje Primorja v italijansko državo je rodilo v njih neko posebno zanimanje za jugoslovansko, v našem primeru tudi za slovensko kulturo, kar nam dokazujejo časnikarska poročila o naših prilikah in tudi nekateri prevodi iz naše književnosti, ki so in bodo v najbližji bodočnosti izšli v italijanščini. Predvsem nekatera Cankarjeva dela, zlasti «Hlapec Jernej» in «Podobe iz sanj». Prve knjige so se lotili kar trije različni prevajalci, tako da imamo o tem delu, deloma v rokopisu, deloma že v tisku, tri prevode. O knjigi, ki je izšla pred kratkim v Trstu pri založbi «Parnaso», poročamo na drugem mestu. Ista založba naznanja tudi skorajšnjo izdajo «Podob iz sanj», ki jih prevaja tržaški profesor Renato Pflieger. Ta je kot stalni predavatelj tržaške «Ljudske univerze» (Università popolare) v svojem predavanju «I poeti della morte e della paura» že omenjal tudi našega Cankarja in njegovo delo.

Drugič je «Hlapec Jernej» izšel v začetku letošnjega leta kot feljton v goriškem listu «La voce dell'Isonzo». Prevod je napravil profesor in pesnik Giovanni Lorenzoni. Kakor poročajo časopisi, pa je še neki tretji prevod, ki sta ga opravila ga. R. Vidmarjeva in italijanski časnikar Bruno Astori. Ta prevod je bila prevzela pred leti v založbo znana italijanska književna firma «Treves» v Milanu, a ga ni še izdala iz razumljivih političnih vzrokov.

Da je imel «Hlapec Jernej» v Italiji par let stalno smolo, nam dokazuje že zanimiva zgodovina I. Regentovega prevoda. Delo se je izvršilo na pobudo upravnika «knjižnice» socijalističnega dnevnika «Avantija» že pred par leti. Ko je bil rokopis gotov in je čakal v milanski tiskarni, so nastale po Italiji znane politične homatije, požigi in razdejanja, katerih je bil deležen tudi «Avanti» in je tedaj naš «Hlapec Jernej» že vdruči zgorél na grmadi, kajti prvič so se bili osvetili nad njim že njegovi sodniki na Betajnovi!

Drugi prepis je dobro leto kesneje končal o priliki neke policijske preiskave v predalih italijanske policije; tretji pa je zopet zgorel v čast in slavo človeški kulturi in civilizaciji. Šele letos je izšel srečno v Trstu in upamo, da po prestanem ognjenem krstu vendarle ne bo več nikomur v nadlego in spodtiko.

Samo XIII. poglavje povesti pa je izšlo enkrat v 1924. letu v Milanu in ga je bil objavil list «Cagine rosse».

J. S.

Suprerealizem. Leta 1908. je Jules Romains obelodanil krepko pesnitev «La Vie unanime», nekako ritmično razpravo o družbeni psihologiji, iz katere se je pod vplivom sociologov kot Durckheim, Tarde, Le Bon razvila slovstvena struja «u n a n i m i z e m», nekaj «whitmanizem», s katerimi utegneš primerjati Verhaerenov izrek: «Skupine delujejo kakor ena edina oseba številnih, protivnih obličij.»

Književna poročila

z isto pravico za sprejem Vidmarjeve ocene lahko podtaknil verske ali politično-strankarske ali kakršnekoli motive, ta me pač odvezuje dolžnosti, da bi razpravljaj ž njim.

IV.

S tem je zame ta zadeva končana. Končana, a ne zaključena. Zaključila jo bo bodočnost.

Moj priziv velja bodočnosti!

Fran Albrecht.

Ivan Cankar, Il servo Bortolo e il suo diritto. (Konec.)

Iz vere v notranje zdravje Cankarjevega dela se je rodila v prevajalcih tudi skrb, podati, kolikor je možno zaradi različnosti duhovnih in oblikovalnih sposobnosti italijanščine in naše slovenske besede, a tudi v okviru njenih osebnih prevajalskih sposobnosti, dostojen in resnega uvaževanja vreden prevod «Hlapca Jerneja». Pri ponovnem čitanju njunega dela se ne moreš ubraniti dojmu, da jima je bila posebno pri sreju zvonkost Cankarjevega stavka, preprostost izražanja njegovih misli, slikovitost in barvitost raznih Cankarju priljubljenih figur, dramatičnost govora, originalnost nekaterih ljudskih rekel, ter končno tudi vsa ona poezija, ki je raztresena križema vsepovsod v učinkovitih podobah nekaterih naturalističnih mest povesti. Ta napor se jima je v glavnem skorajda vedno tudi posrečil, tako da je v knjigi, če preidemo zanimivost in učinkovitost fabule že same po sebi, ostalo še zadosti tistega našega Cankarja, kakršen je kot umetnik in videc. Naj to dejstvo pokažejo nekatera mesta:

Bortolo, il vecchio servo grigio ed allampanato, prese posto sulla panca, vicino alla finestra: s'asciugò la fronte con un fazzoletto rosso e sospirò. — Un non so che d'opprimente e d'agghiacciante gli strinse il cuore; nè le bocche, nè gli occhi gli diedero risposta. — Il carro va a ritroso, se è il padrone che lo tira ed il servo che lo guida! — sentenziò il cognato. — Quarant'anni son passati — pensava — e non un solo giorno di meno, dal dì in cui per la prima volta varcai questa soglia. Era una capanna piccola e triste: una vergogna per il padrone e per il servo — Bravo Bortolo: te la passi bene, tu, eh? Sulla soglia, un po' barcollante, col cappello sulle ventitre, apparve ditar. — Va via, donnaccia! — Affrettati! — Come un viso giovane ancor pieno di lacrime e già racconsolato, sorrise l'umido mattino dopo la tempesta. — ... il mondo è vasto abbastanza e le gambe ti reggono ancora. — Vediamo un po' che ne pensa questo miscredente — Salute, Bortolo! — E non si deve a Bortolo, se il cielo ha benedetto quelle fatiche e fatto crescere dalla pietra la ricchezza? —

In takih, plastičnih, dobro prelitih mest je v knjigi obilo. So pa tu pa tam seveda tudi taka mesta, kjer ni prevod tako točen, skrben, kakor bi bilo treba, in kjer Cankarjeva beseda ne govori tako neposredno in plastično. Včasih sta se prevajalca izognila težkočam originalovih subtilnosti, obšla sta tako rekoč Cankarja in se zadovoljila s približno označbo njegove besede ali pa se jima je razporedba slike kar sama od sebe zveržila drugače, da je stavek sicer sličen, a vendarle bistveno izpremenjen. Tak primer, da navedem le enega od nekaterih, je sledeči: Prese il sentiero che attraversava i campi e correva lungo il ruscello perdentesi nella bianca sabbia. — Včasih se mi vidijo tudi nekateri vložki, s katerimi skušata prevajalca stavek originala nekoliko razbistriti, nepotrebni in so odveč, kakor n. pr. v sledečem primeru: Nato je vstal, pa odkril se je in je držal klobuk z obema rokama. — Quando l'ebbe vuotato (!), si alzò, si levò

Književna poročila

il cappello, e restò ritto, tenendolo con ambe le mani. — Ali pa sledeči primer: Lo studente volse lo sguardo verso il punto che Bortolo gli indicava. — Original pa pravi: Študent je pogledal in se je začudil. — Tu ni naravnost govora o mestu, ki ga je Jernej kazal, ampak o študentovem začudenju, česar prevod ne omenja.

Kakor je stavek o «narobe vozu» lepo in zmiselno preveden, tako se je prevajalcema ponesrečila «narobe kmetija». Njuna interpretacija kmečke modrosti, ki je včasih polna zdrave, naravne filozofije, bo vendarle prehuda v tem stavku: Il campo si capovolge, se il padrone itd. — Narobe kmetija pač znači v tem primeru «narobe-gospodarstvo» in tega ne čutiš iz prevoda.

Res je, da so mestoma naravnost izborno podani v italijanščini posebni izrazi iz slovenske folkloristične malhe in prav zato mi je povsem nerazumljivo, kako se je moglo zgoditi, da so slovenski «ibljatarji» postali italijanski «mercanti» (trgovci), ko se Italijan za slabo ravnanje pritožuje z «mi hanno trattato a modo di sgherri (birri)»; saj so se v Slovencih obmejni stražniki (Überreiter) izpremenili v ljudski govoric v strašne »ibljatarje» in imajo Italijani «gli sgherri austriaci» ali «birri» že od 60 let v strašnem spominu.

Med drobnimi stvarcami, ki jih utegne kdo tu pa tam še iztakniti, naj omenim eno kar od prvega začetka: «dolg (star in siv)» ne pomeni v tem primeru «allampanato» (= magro come una lámpana), kar bi bilo po naše: suh ko trska! ampak bi bilo bolje rečeno «spilungone», kar znači «parlando di persone, a s s a i l u n g o». In tak je bil najbrž Jernej, ko ga je Cankar prvič ugledal na Sitarjevi pogrebščini.

Takih malenkosti bi bilo morda še kaj, a čemu naj si kratimo veselje z natikanjem strogih profesorskih očal, ko itak nočemo zmanjševati vrednosti in važnosti, poudarjamo še posebej, tega prvega prevoda našega Cankarja, ki mu želimo po italijanski zemlji: srečno pot!

Slovenska založništva pa naj si ogledajo, kako je moči tudi z majhnimi, skoraj neznatnimi sredstvi ustvariti knjigi vendarle okusno in čedno zunanje lice.

Janko Samec.

Pavel Perko, Z naših gorâ. Zbirka novel, slik in črtic. Knjiga I. 200 str. 1924.

Pavel Perko je brez dvoma eden najboljših nekdanjih dominsvetovih pripovednikov. Začel je vanj pisati že kot dijak še pod pokojnim Francetom Lampetom in ostal mu je zvest do današnjega dne, ko pase kot dolgoleten župnik v Črešnjicah svoje ovčice po hribih in grapah med Tuhinjem in Črnim grabnom.

Z Golarjem sta si rojaka: oba kmečka sinova iz okolice Škofje Loke, Golar izpod Osojnika, Perko izpod Blegoša, oba trdni gorenjski korenini. Tudi v letih si nista preveč narazen in pisati sta menda tudi začela hkratu, ko sta kot petošolca stanovala skupaj v Florijanski ulici. Toda medtem, ko je Golar kljub svojim šolam, kljub svoji izobrazbi ostal v svojem srcu popolnoma preprost, pristen domač gorenjski kmet, je Perko oblekel talar, se povzpел na prižnico in govori v svoji vzvišenosti od zgoraj doli: «Ljudstvo slovensko!» (Str. 4.)

Tako ne govori pisatelj svojemu narodu, tako govore gospod fajmošter svojim vernim ovčicani — sem si mislil, ko sem prečital «Pozdrav» in zdelo se mi je, da prijatelj Perko ni vsega povedal, kar je mislil, da je glavno zamolčal in da bi moral zadnjemu stavku: «Ako Tvoja slika kaže več vrlin ko n a p a k: j e t o T v o j a č a s t» dodati: «in moja za sluga», ker tako govori vedno pravi pastor gregis.